

M 0 3 2 1 0 3 1 4

Priloga k izpitni poli 1 (M032-103-1-1)

F. M. Dostojevski: Zločin in kazen (odlomek)

F. M. Dostojevski: Zločin in kazen. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002. 153–156.

»Morilec je gotovo kak zastavljavec!« je pribil Zosimov.

»Zastavljavec, gotovo,« se je strinjal Razumihin.

»Porfirij ne pove, kaj misli, zastavljavce pa vseeno zaslišuje.«

»Zastavljavce zaslišuje?« je glasno vprašal Raskolnikov.

»Da. Zakaj sprašuješ?«

»Kar tako.«

»Od kod jih jemlje?« je vprašal Zosimov.

»Za nekatere je vedel Koch, imena drugih so bila zapisana na ovitkih predmetov, nekateri pa so prišli sami, ko so slišali govorice.«

»Vsekakor gre za spretnega in izkušenega falota! Kakšna predrznost! Kakšna odločnost!«

»Ravno to je, da ni tako!« je pohitel Razumihin. »Prav zato ste vsi na napačni sledi. Jaz pa pravim, da je nespreten, neizkušen in da je bil to najbrž njegov prvi korak. Daj skupaj dobiček in spretnega falota, pa boš videl, da ni verjetno. Zdaj pa si zamisli neizkušenega in boš videl, da ga je izvleklo iz zagate samo naključje, in česa vsega ne naredi naključje? Za božjo voljo, saj še ovir mogoče ni predvidel! In kako opravi zadevo? Pobere stvari, vredne deset ali dvajset rubljev, si z njimi natlači žep, brska po ženskih cunjah v skrinji, v predalniku pa, v zgornjem predalu, so našli v škatli za poldrugi tisoč gotovine pa še vrednostne papirje! Še oropati ni znal, zmogel je samo umoriti. Njegov prvi korak je bil to, da boš vedel, prvi korak; izgubil je glavo! In ne načrtno, naključno se je izvlekel!«

»Zdi se mi, da je govor o nedavnem umoru tiste stare vdove po uradniku,« se je vmešal Pjotr Petrovič, ki se je s klobukom in rokavicami v rokah že odpravljal in se je zdaj obrnil k Zosimovu, ker je hotel pred odhodom navreči še nekaj pametnih besed. Očitno se je trudil narediti dober vtis in je nečimrnost odtehtala razsodnost.

»Da. Ste slišali?«

»Seveda, v soseščini je bilo...«

»Veste podrobnosti?«

»Ne morem reči; vendar me pri tem zanima neka druga okoliščina, tako rekoč celotno vprašanje. Ne govorim o tem, da se je v zadnjih petih letih število zločinov v nižjem družbenem razredu povečalo; ne govorim o nenehnih ropih in požigih vseh sod; čudno se mi zdi predvsem to, da se število zločinov na enak način povečuje tudi v višjih razredih, in to tako rekoč vzporedno. Slišimo praviti, da je neki bivši študent oropal pošto na glavni cesti; nekje druge ljudje na visokih družbenih položajih izdelujejo ponarejene bankovce; v Moskvi primejo celo družino ponarejevalcev loterijskih srečk zadnjega posojila in med glavnimi udeleženci je predavatelj obče zgodovine; v tujini je bil umorjen naš tajnik, iz finančnega in nepojasnjene vzroka... In če je to staro oderuhinjo zdaj umoril eden od zastavljavcev in gre najbrž za človeka iz višjega družbenega razreda, kajti kmetavzi ne zastavljajo zlatnine, s čim naj potem pojasnimo tozadevno razvratnost civiliziranega dela naše družbe?«

»Gospodarskih sprememb je veliko...« se je oglasil Zosimov.

»S čim naj jo pojasnimo?« se je pridružil Razumihin. »Pojasniti bi jo mogli samo z globoko zakoreninjeno nedelavnostjo.«

»Kako to mislite?«

»Kaj je odgovoril tisti vaš predavatelj v Moskvi na vprašanje, zakaj je ponarejal srečke? Da vsi bogatijo na razne načine in se je zahotelo obogatiti tudi njemu. Dobesedno se sicer ne spominjam, hotel pa je reči, da na tuje stroške, čimprej in brez truda! Navajeni so imeti vse zastoj, se opirati na tuja ramena, dobiti vse na krožniku. In ko je odbila velika ura, se je za vsakega pokazalo, kaj je in kdo...«

»Že že, kaj pa morala? Nikar ne pozabimo, da obstajajo pravila...«

»Le s čim si delate skrbi!« se je nepričakovano vmešal Raskolnikov. »Saj se je zgodilo po vaši teoriji!«

»Kako to mislite, po moji teoriji?«

»Če to, kar ste ravnokar propagirali, prenesete v prakso, se izkaže, da je dovoljeno ljudi moriti...«

»Za božjo voljo!« je viknil Lužin.

»Ne, ni tako!« se je oglasil Zosimov.

Raskolnikov je ležal bled, težko je dihal in zgornja ustnica mu je drgetala.

»Vse ima svoje meje,« je zviška nadaljeval Lužin.

»Gospodarska miselnost še ni pozivanje k umoru, in če samo domnevamo...«

»Ali je res,« ga je Raskolnikov spet zmotil z glasom, ki se je tresel od jeze in v katerem je bilo čutiti nekakšno veselje spricho žaljivosti, »ali je res, da ste rekli svoji nevesti... prav takrat, ko ste dobili njeno privoljenje... da ste najbolj veseli tega... da je revna... ker je ugodneje poiskati si ženo med reveži, da ji lahko potem gospodujete in ji očitete, da jo obsipate z dobrotami?«

»Spoštovani gospod!« je jezno in razdraženo zavpil Lužin, ves zaripel in zmeden, »spoštovani gospod! Da takole prikrojite misel! Ne zamerite, a moram vam povedati, da so novice, ki so prišle do vas, ali bolje, ki so vam bile sporočene, brez vsake trezne podlage... in slutim, kdo... skratka... ta bodica... skratka, vaša mama... Že tako se mi je sicer kljub vsem njenim izvrstnim lastnostim zdelo, da je malce prenapetih in romantičnih nazorov... Vseeno pa še zdaleč nisem slutil, da lahko zadevo razume in prikaže v tako domišljjsko popačeni obliki... In navsezadnje... In navsezadnje...«

»Veste kaj?« je zakričal Raskolnikov, ki se je vzdignil z blazine in uprl vanj predirljiv, bliskajoč pogled, »veste kaj?«

»Kaj, gospod?« Lužin je obstal in čakal z užaljenim in izzivalnim obrazom. Nekaj sekund je vladal molk.

»Če si še kdaj... predrznete samo z besedico omeniti mojo mater... vas zakotalim po stopnicah!«

»Kaj je s teboj?« je zavpil Razumihin.

»A, to je torej!« Lužin je prebledel in se ugriznil v ustnico. »Poslušajte me, gospod,« je začel počasi, in čeprav se je zadrževal z vsemi močmi, mu je vseeno zmanjkovalo sape, »že prejle, na samem začetku, sem začutil vaše sovraštvo, vendar sem nalašč ostal tu, da bi vas še bolj spoznal. Marsikaj bi mogel odpustiti bolniku in sorodniku, vam pa zdaj... nikoli...«

»Nisem bolan!« se je zadržal Raskolnikov.

»Tem slabše...«

»Poberite se k vragu!«